

СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ ПОЛЬЩІ

ПИСЛАРЬ О. О.

магістрант кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
Херсонський державний університет м. Херсон, Україна

Вивчення світових тенденцій та особливостей розбудови освіти, модернізація управлінських механізмів має важливе значення для реформування освіти України, дає основу для прогнозування і реального відродження національної освіти, системного управління нею та наближення до європейських стандартів. При виробленні стратегії розвитку галузі освіти особливо пізнавальним є досвід центральноєвропейських постсоціалістичних країн, які отримали у спадок схожі проблеми в освіті та управлінні нею.

Республіка Польща зуміла вдало поєднати власні традиції управління освітою з позитивним досвідом інших країн. У зв'язку з необхідністю впровадження Болонського процесу система освіти приведена у відповідність до нього, що викликано об'єктивною потребою узгодження будь-якої структури з її змістовним наповненням. Повноваження центральних органів управління освітою обмежено, частину їх передано місцевому рівню, що сприяло поєднанню державного та громадського управління. Суттєво розширено сферу діяльності органів місцевого самоврядування (далі ОМС) і керівників навчальних закладів, що створило умови для співпраці місцевої громади і закладів освіти. ОМС отримали змогу формувати і проводити власну освітню політику відповідно до місцевих потреб та освітньої політики країни. Розширено автономію навчальних закладів усіх рівнів та можливості для реалізації самоуправління.

Впровадження в Україні Болонського процесу, перехід до державногромадської моделі управління освітою потребує вивчення досвіду цих процесів у країнах, де залучення широких кіл громадськості дало свої позитивні результати. Для України актуальними залишаються процес децентралізації управління освітою, розширення автономії навчальних закладів, наближення їх до місцевого оточення, розгляд повноважень і співпраці органів управління освітою різних рівнів, ролі місцевого самоврядування в управлінні освітою та особливості внутрішнього управління навчальними закладами, повноваження їх керівників та органів управління освітою, а також громадських органів, специфіка їх спільної діяльності, своєрідність співробітництва навчальних закладів і громадських організацій [2, с. 7].

Вагомий внесок у відображення сучасних трансформацій управлінської системи освіти Польщі та її функціонування зробили такі вітчизняні дослідники, як А. Василюк, Л. Гриневич, І. Ковчина, К. Корсак, В. Щербаченко, Н. Яковець та ін.

Польські громадські органи та організації, пов'язані з освітою та вихованням, діють відповідно у навчальних закладах і за їх межами. Співпраця громади з державними органами в управлінні освітою тісно пов'язана із самоврядуванням (місцевим, учнівським, студентським, аспірантським і самого навчального закладу). Суттєвим у вирішенні цього питання є умови обрання представників до громадських органів, сфера їх діяльності, компетенції та відповідальність, підпорядкування і співпраця між собою та з ОМС.

Система освіти в Польщі на центральному рівні управляється Міністерством національної освіти і Міністерством науки і вищої освіти. Польща досягла одних з найкращих показників у Європі з точки зору участі молодих людей віком від 15 до 24 років у різних рівнях освіти (від середньої освіти до програм докторантури), кількості молодих людей, що отримують повну середню освіту, і скорочення числа учнів, які передчасно покидають школу. Ці досягнення польської освіти співіснують з глибокою децентралізацією управління системою освіти.

Основним джерелом фінансування шкільної освіти в Польщі є загальні субвенції з державного бюджету. Органи місцевої влади приймають рішення щодо суми загальних витрат на шкільну освіту та її розподілу, з урахуванням своїх власних доходів. Як органи шкільного управління, вони несуть відповідальність, зокрема, за підготовку фінансових планів надходжень і видатків для всіх підконтрольних навчальних закладів [3, с. 197-198].

Децентралізація управління системою освіти відбувалася шляхом розширення повноважень двох важелів керування: керівника навчального закладу та органу місцевого самоврядування. Керівники навчальних закладів усіх рівнів вибираються на конкурсній основі, а не призначаються безапеляційно освітньою владою, як це було в попередні роки. До того ж педагогічні ради школи можуть не погодитись на запропонованого їм керівника. Щодо обов'язків, то керівники мають право приймати на роботу і звільняти персонал. Директорам перейшли повноваження інспекторів шкільної освіти щодо здійснення педагогічного нагляду та контролю за обов'язковим відвідуванням дітьми школи [6, с. 53].

Відродження територіального самоврядування (гміна, повіт, воєводство) дало можливість передачі керування школами усіх типів самоврядуванню. Завдяки цьому вони можуть проводити власну освітню політику, яка відповідає локальним потребам. Освітнім завданням одиниць територіального самоврядування є гарантування навчання, виховання та опіки в школах та закладах освіти, для яких вони є керівними органами. Одиниці територіального самоврядування прийняли на себе широкий обсяг повноважень, а передусім збільшилась їх відповідальність за стан освіти на власній території. «Відповідальність зі сторони освіти – це дотримання усіх суттєвих передумов в прийнятті колективних рішень в справах локальної освіти; представлення та дотримання високої компетенції в оцінюванні і представленні справ освіти і виховання на своїй території в своєму районі; подання пропозиції в межах розпорядження засобами, які дають можливість оптимального функціонування закладів освіти» [8, с. 45-46].

Одиниці територіального самоврядування контролюють розпорядження фінансами, наданими школам і закладам, та ведення господарювання майна. Закон про систему освіти не обмежує можливостей створення і керування одиницями територіального самоврядування шкіл, керування якими не належить до їх власних завдань. Державна школа, керована одиницями територіального самоврядування, ліквідується керівним органом школи після отримання позитивного рішення куратора освіти [7, с. 9-10].

Внаслідок змін у системі управління освітою науково-освітня громадськість отримала засіб контролю планів і рішень міністрів. Освітня вільно обирають Раду з вищої освіти і Центральну комісію зі справ звань і наукових ступенів. Відповідно до Закону про вищу освіту і Закону про систему освіти змінилася роль колегіальних органів навчальних закладів, які отримали можливість здійснювати великий вплив на процес прийняття рішень, що обмежило сферу діяльності одноосібних рішень, сприяло запобіганню можливої сваволі чи диктаторським схильностям керівників закладів освіти, кураторів і міністра освіти, що певною мірою покінчило з адміністративним, авторитарним впливом. Це сприяло прийняттю управлінських рішень, за дотриманням яких стежили ОМС [5, с. 5].

Таким чином, традиції управління освітою у Польщі, починаючи з XVIII ст., кардинально змінювалися від широкої автономії навчальних закладів, участі місцевого самоврядування в управлінні освітою до руйнації, жорсткого централізованого підпорядкування в органах державної влади, а

потім до створення децентралізованої відкритої системи самоврядування із залученням гро-мадськості, повернення автономії навчальним закладам. Польща вибудовує національну систему освіти та управління нею, враховуючи сучасні вимоги та досягнення розвинених країн світу.

Список літератури:

1. Бєлий В. Нова українська школа: польські порівняльні мотиви (Україна, 21.09.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ru/porivnyalna-pedagogika/800-nova-ukrajinska-shkola-polski-porivnyalni-motivi>
2. Грєчка Я. Р. Особливості державно-громадського управління в Польщі / Я. Р. Грєчка. – К. : АМУ, 2009. – 20 с.
3. Гринєвич Л. Децентралізація і громадсько-державні елементи в управлінні освітою Польщі // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 5. – С. 195 – 204.
4. Гринєвич Л. Досвід децентралізації управління освітою у сучасній Польщі // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон. – 2003. – Випуск 33. – С. 15 – 18.
5. Корсак К. Реформи освіти у Польщі та Україні: уроки і перспективи // Освіта і виховання в Польщі і Україні (XIX – XX ст.): Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / Упорядкув. і заг. ред. Є. Коваленко. – Ніжин: НДПУ, 1998. – С. 3-6.
6. Bogaj A. System edukacji w Polsce: osiągnięcia, problemy, dylematy / A. Bogaj, S. M. Kwiatkowski, M. J. Szymański (Wyd. 2) – Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 1997. – 179 s.
7. Edukacja w gminie, powiecie i województwie: z wzorami regulaminów i uchwał [red. t. A. Gałuszka, W. Misztal, P. Stańczyk]; Federacja Związków i Stowarzyszeń Gmin i Powiatów RP. Centrum Prawa Miejscowego. – Kraków: Fundacja Rozwoju Samorządności i Prasy Lokalnej, 1999. – 108 s.
8. Nowaczyk Z. Zmiany organizacyjne w sieci szkół podstawowych i gimnazjów w Wałbrzychu // Reforma edukacji w procesie jej wprowadzenia: (na przykładzie regionu wałbrzyskiego): praca zbiorowa / pod red. M. Jakowickiej; Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie – Wałbrzych: Warszawa: Wydaw. WSP WZ, 2003. – S. 45-51.